

Konsultatyf Orgaan

foar it

Europeesk Hânfest foar Regionale of Minderheidstalen

European Charter of Regional or Minority Languages

Charte Européenne des Langues Regionales ou Minoritaires

Us merkteken: 2006-071

Fragen foar debat mei kandidaatleden foar de Twadde Keamer op 27-10-2006

Posysje Frysk yn de Grûnwet fan Nederlân

De Europeeske Uny sil anst op 'e nij te set mei in nij Konstitúsjoneel Ferdrach (dat yn Frankryk en Nederlân yn 2005 ûnder de titel 'Grûnwet' ôfkard is).

Yn it nije Konstitúsjonele Ferdrach sil opnommen wurde it Hânfest mei de Rjochten fan de Europeeske Boargers (Nice, 2000); yn kêst 22 fan dat Ferdrach stiet: "De Uny respektarret it ferskaat oan godstsjinsten, kultueren en talen."

Guon oare EU-lidsteaten hawwe bepalings oangeande de nasjonale taal en it ferskaat oan talen op har grûngebiet yn de Grûnwet.

Nederlân hat yn 1996 it Europeesk Hânfest foar Regionale of Minderheidstalen ratifisearre en teffens 48 ferdrachsferplichtings út diel III fan dat Hânfest ûnderskreaun foar it befoarderjen fan it Frysk yn Nederlân.

Nederlân hat yn 2005 it Kaderferdrach Beskerming Nasjonale Minderheden fan de Ried fan Europa ratifisearre. Dêrmei binne (allinnich) de Friezen as nasjonale minderheid erkend mei de Fryske taal as meast ûnderskiedende kenmerk.

Dy erkenning fan de Friezen as nasjonale minderheid en it Frysk as twadde rykstaal freget om ferankering yn de Grûnwet fan Nederlân.

Yn de Twadde Keamer is yn 1997 in inisjatyf-wetsútstel behannele dat it net helle hat: Kêst 22-a: "De bevordering van het gebruik van de Nederlandse taal is voorwerp van zorg van de overheid."

It Berie foar it Frysk hat yn 1998 al in kear dizze tekst útsteld:

Kêst 22-a: "De bevordering van het gebruik van de Nederlandse taal en de Friese taal is voorwerp van zorg van de overheid."

Fraach: is Jo politike partij ree om op 'e nij stúdzje te meitsjen fan de mooglikheid om it Frysk te ferankerjen yn de Grûnwet?

Ynspeksje fan it ûnderwiis

De Ried fan Europa hat yn it Rapport oan Nederlân (2004) oer de tapassing fan de 48 maatregels foar it Frysk út diel III fan it Europeesk Hânfest foar Regionale of Minderheidstalen: "It was also pointed out to the Committee of Experts that the scaling up of the Inspectorate and its moving outside the province of Fryslân has meant that supervision in terms of the Frisian language and bilingual education has diminished. Moreover, the requirements of the Education Inspectorate with regard to the teaching of Frisian are not strict enough."

Minister Van der Hoeven hat yn juny 2005 (!) yn de Earste Keamer tasein, dat yn oerlis mei de ryksynspeksje fan it ûnderwiis in "toezichtskader" (ramt fan tafersjoch) opsteld wurde sil. Yntuskentiid is wol ferskynd it ynspeksjerapport "De kwaliteit van het vak Fries in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs in de provincie Fryslân" (2006), mar it toezichtskader is noch net op it aljemint kommen. Dat komt û.o. omdat de ryksynspeksje gjin (ekstra) formaasje earmerke hat foar it tafersjoch op it ûnderwiis yn it Frysk.

Fraach: Is Jo politike partij ree om de posysje en de ynset fan de ryksynspeksje foar it ûnderwiis yn it Frysk formeel en mei middels te fersterkjen?

Trijetalige skoalle

It ynspeksjerapport "De kwaliteit van het vak Fries in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs in de provincie Fryslân" (2006) makket dúdlik, dat Nederlân net foldocht oan de Europeeske minimum-standerts foar goed ûnderwiis yn de minderheidstalen. De minimum-standerts hawwe betrekking op tiidsynvestearring, learmiddels, toetsing en kwaliteit fan de learkrêften. Ut it ynspeksjerapport blykt ek, dat âlden wol mear (en better) ûnderwiis yn it Frysk wolle as no oanbean wurdt op skoalle.

Yn de ôfrûne a cht skoaljierrren hat in oantal basisskoallen yn Fryslân mei sukses in projekt útfierd "trijetalige skoalle" mei Frysk, Nederlânsk en Ingelsk as fak en as fiertaal. De resultaten foar alle trije talen binne bemoedigjend, de learlingen en de âlden binne entûsjast. (Sjoch bygelyks De Volkskrant 11-10-2006.)

It past by de kulturele kontekst fan Fryslân yn Europa, dat alle learlingen oan de ein fan de learplicht alle trije talen Frysk, Nederlânsk en Ingelsk sa goed behearskje dat sy har rûnom yn de maatskippij rêde kinne. Goede foarbylden fan trijetalich ûndewiis yn oare regio's yn Europa binne te finen yn Finlân, Baskelân (Spanje), Ladinië (Itaalje), Lúksemburch en Noard-Fryslân (Dútslân).

It is eins hiel logysk dat de learlingen opgroeie ta meartalige Europeeske boargers (think global, act local) en dat it konsept fan de trijetalige skoalle tapasber en tagonklik makke wurdt ta in algemien ûnderwiismodel foar alle learlingen fan it basisûnderwiis én fan it fuortset ûnderwiis yn Fryslân.

Der binne lykwols beheinde faktoaren op it mêd fan de trochgeande learline fan basis- nei fuortset ûnderwiis, de toetsing en it foech & de kwaliteit fan de learkrêften.

Fraach: Is Jo politike partij ree om yn de ûnderwiiswetjouwing de trijetalige skoalle foar alle ynwenners fan Fryslân fan 4 - 18 jier mooglik te meitsjen?

Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer

Yn kêst 1.1 fan de Bestjoersôfspraak is fêstlein, dat yn alle beliedsnota's en wetsútstellen fan de ryksoerheid rekken hâlden wurde sil mei de konsekwinsjes foar de Fryske taal.

Yn de praktyk komt dêr neat fan op de hispel. Foarbylden: Wet Kinderopvang; Wet Maatschappelijke Ondersteuning

Nei it ferskinen fan wetsútstellen en beliedsnota's moat de provinsje altyd sels inisjatyf nimme om spesifyk aspekten fan de Fryske taal en kultuer yn te bringen.

It ynstrumint fan it healjierlikse amtlike oerlis oer de Bestjoersôfspraak – dat foar dat doel ynsteld is (kêst 9.7 BFTK) - funksjonearret net goed.

Yn guon oare EU-lidsteaten is in sterkere rezjy en koördinaasje fan it nasjonale belied oangeande de minderheidstalen yn de foarm fan in publykrechtlik orgaan, bygelyks Skotlân (Bòrd na Gaeilghe), Finlân (Svenska Folktinget) en Ierlân (Fóras na Gaeilghe).

Fraach: Is Jo politike partij ree om yn it ramt fan de tarieding fan de nije Bestjoersôfspraak (fanôf 2010) in stúdzje dwaan te litten nei de meast optimale struktueren en ynstruminten foar it nasjonale belied foar de Fryske taal en kultuer?